

Ορθοδοξία & Ανθρώπινα Δικαιώματα

/ [Πεμπτουσία](#)

Image not found or type unknown

Το «καυτό» και πάντα επίκαιρο ζήτημα των δικαιωμάτων του ανθρώπου αποτελεί το αντικείμενο της άκρως ενδιαφέρουσας εργασίας: «Ορθοδοξία και ανθρώπινα δικαιώματα: τα εμπόδια στην αμοιβαία αποδοχή και συμπόρευση της Ορθόδοξης Εκκλησίας και των κινημάτων για ανθρώπινα δικαιώματα» του Παναγιώτη Πολυχρονόπουλου. Η εργασία, την οποία η Πεμπτουσία θα παρουσιάσει ως μία μεγάλη ενότητα άρθρων, ξεκινώντας από σήμερα, διερευνά σε πολλαπλά επίπεδα τη σχέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας με τα δικαιώματα του ανθρώπου.

Με αφορμή το 1^ο άρθρο της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Ο.Η.Ε., το οποίο αναφέρει ότι «Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφότητας», και το γεγονός ότι η ορθόδοξη ανθρωπολογία επίκεντρό της έχει τον άνθρωπο, επιχειρήσαμε μέσα από την παρούσα εργασία να περιγράψουμε τη σχέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Συγκεκριμένα, επιχειρήσαμε να δείξουμε ότι η Ορθόδοξη Ανθρωπολογία, αντιμετωπίζοντας τον άνθρωπο ως ενιαία ψυχοσωματική οντότητα, ως πρόσωπο, δεν μπορεί παρά να υπερασπίζεται τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, τόσο τα ατομικά και πολιτικά, όσο και

τα κοινωνικά, τα οποία εκφράζουν το κοινοτικό πνεύμα και την αλληλεγγύη των χριστιανών, το αίτημα της αδελφότητας με όλους τους ανθρώπους. Τέλος, η προστασία του περιβάλλοντος, η οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη, η ειρήνη και ευημερία των ανθρώπων, δεν αφήνουν αδιάφορη την Ορθόδοξη Εκκλησία και Θεολογία. Αντίθετα διαπερνούν τη λατρεία και τη ζωή της Εκκλησίας ως αιτήματα προς τον Τριαδικό Θεό.

Προσεγγίσαμε τα ανθρώπινα δικαιώματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες, διερευνήσαμε την ιστορικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την πολιτική τους διάσταση, τα εμπόδια που τίθενται στην προάσπισή τους και την απονομή δικαιοσύνης για όσους τα καταπατούν. Μελετήσαμε τη στάση της Ορθοδοξίας, του πληρώματος της Ορθόδοξης Εκκλησίας και της Ορθόδοξης Θεολογίας όπως αυτή εκφράζεται ιστορικά μέσα από τα έργα των Πατέρων, αλλά και σύγχρονων μεγάλων θεολογικών και φιλοσοφικών μορφών του Ορθόδοξου χώρου. Επιχειρήσαμε την αποτύπωση της Ορθόδοξης διδασκαλίας γενικά, αλλά και της Ορθόδοξης ανθρωπολογίας ειδικότερα, για να καταδειχθούν οι διαφορές των υπό διερεύνηση μεγεθών και η ιδιαίτερη ανθρωπολογική προσέγγιση του καθενός. Τέλος ασχοληθήκαμε με τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και τον Ακτιβισμό, καταγράφοντας τη δική τους σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη του κινήματος για την προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν κατά κοινή ομολογία ένα από τα πιο φλέγοντα ζητήματα της εποχής μας παρόμοιας σημασίας με την κλιματική αλλαγή και την οικονομική κρίση. Τα ανθρώπινα δικαιώματα αφορούν τον άνθρωπο και τη σχέση του με την κοινωνία, τη θέση του μέσα σ' αυτήν, αλλά και την εν γένει πορεία του ως λογικής ύπαρξης, ως πολιτισμικής και πνευματικής υπόστασης. Όντας πάγιο κοινωνικό αίτημα της νεωτερικότητας έχουν τις ρίζες τους στις αρχέγονες ανθρώπινες κοινωνίες και στις απαρχές του ανθρώπινου πολιτισμού. Συνδέονται άρρηκτα με τη φιλοσοφία και τη θρησκεία και αποτελούν αντικείμενο της νομικής επιστήμης, η οποία με βάση τη φιλοσοφική και τη θεολογική θεώρηση του ανθρώπου, κλήθηκε κατά το παρελθόν - καλείται και σήμερα - να θεσμοθετήσει τα πλαίσια και τις αρχές που (θα) εξασφαλίζουν τη *δίκαιη* λειτουργία των ανθρωπίνων κοινωνιών.

Παρά τις φιλοσοφικές και θρησκευτικές καταβολές του, » το ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το οποίο επιλέξαμε να πραγματευτούμε στην παρούσα εργασία, είναι κυρίως πολιτικό^[1] και ως τέτοιο πρέπει να αντιμετωπίζεται. Την πολιτική του διάσταση αντλεί τόσο από την Οικουμενική Διακήρυξη του 1948 όσο και από αυτή καθαυτή την έννοια του δικαιώματος, η οποία αποτελεί νομικό όρο^[2] και αφορά τη σχέση του ανθρώπου - πολίτη με την οργανωμένη κοινωνία, το

κράτος. Η εμπλοκή της θρησκείας και κατ' επέκταση της Ορθοδοξίας, δια τα καθ' ημάς, αφορά τον άνθρωπο, τη σωτηρία του οποίου υπηρετεί. Η Ορθοδοξία δομεί τη σωτηρία επί της ανθρωπολογίας την οποία οι Πατέρες της Εκκλησίας διατύπωσαν με βάση την αποκάλυψη του Θεού στην Π.Δ. και το κήρυγμα του Χριστού και των αποστόλων στην Κ.Δ. Η ορθόδοξη ανθρωπολογία αποτελεί τη *sine qua non* προϋπόθεση για την αποδοχή της σωτηριώδους αλήθειας του Χριστού από τον πιστό. Για τους Πατέρες η κατανόηση της ανθρώπινης φύσης είναι δυνατή μέσα από το γεγονός της σαρκώσεως του Χριστού του Υιού του Θεού, ο οποίος «*με τη Γέννησή Του, ανακεφαλαιώνει πράγματι στη σάρκα Του κάθε τι το κτιστό, με την Ανάστασή Του το αθανάτιζει και με την έκχυση του Πνεύματος 'επί πάσαν σάρκα' το θεοποιεί*». [3]

Ορισμένοι από τους υποστηρικτές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ανήγαγαν την Οικουμενική Διακήρυξη του 1948 σε «ιερό κείμενο» [4] και τα ανθρώπινα δικαιώματα σε «παγκόσμια κοσμική θρησκεία» (worldwide secular religion) [5], «το μέτρο σύγκρισης με το οποίο μετρούμε την ανθρώπινη πρόοδο» (the yardstick by which we measure human progress) [6], ντοκουμέντο που συνοψίζει τα πιστεύω που καθοδηγούν την ανθρώπινη συμπεριφορά [7], «κύριο άρθρο πίστης μιας κοσμικής κουλτούρας που φοβάται πως δεν πιστεύει σε τίποτα άλλο» [8] κλπ. Απέδωσαν έτσι μια θρησκευτική διάσταση στα ανθρώπινα δικαιώματα, πράγμα που συνιστά μια επιπλέον πρόκληση προς την ορθοδοξία για να οριοθετήσει τη σχέση της με την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και τη στάση της απέναντι σε αυτά. Για την οριοθέτηση αυτή απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί ο καθορισμός του περιεχομένου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο καθορισμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί θεμελιώδες και διαχρονικό αίτημα, η αρχική έκφραση του οποίου ανάγεται στις πρώτες προσπάθειες δημιουργίας οργανωμένων κοινωνιών με κανόνες δικαίου υποχρεωτικούς για όλα τα μέλη τους. Τα αρχαιότερα νομικά κείμενα, υπό τη στενή ή την ευρεία έννοια (νομοθεσίες, κώδικες ηθικής, έθιμα που αφορούν τις επί μέρους εκδηλώσεις της ανθρώπινης ζωής και συμπεριφοράς), όπως ο κώδικας του Χαμουραμπί, ο εβραϊκός νόμος στην Π.Δ., η Κ.Δ., πατερικά κείμενα, κείμενα του Ισλάμ, Ινδουιστικά, Βουδιστικά και των άλλων ανατολικών θρησκειών κλπ, εμπεριέχουν στοιχεία για το ανθρωπολογικό και ιδεολογικό υπόβαθρο και ίσως και τους αρχικούς ορισμούς των δικαιωμάτων του ανθρώπου, αλλά και στοιχεία που αντιβαίνουν προς τα ανθρώπινα δικαιώματα όπως τα νοούμε σήμερα. Για να καθορίσει, όμως, κανείς τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να καθορίσει τις έννοιες *άνθρωπος* και *δικαίωμα*.

Οι παραπάνω έννοιες υπάρχουν και στην Ορθοδοξία, με την πρώτη εξ αυτών να αποτελεί τον πυρήνα της θεολογικής της σκέψης, όχι μόνο διότι η Ορθοδοξία

εστιάζει στη σωτηρία του ανθρώπου, αλλά και διότι ο ίδιος ο Θεός προσλαμβάνει την ανθρώπινη σάρκα, γίνεται *Θε-άνθρωπος*. Είναι, επομένως, απαραίτητο να αποσαφηνισθεί η έννοια της Ορθοδοξίας σε σχέση πάντα με το περιεχόμενο των εννοιών *άνθρωπος* και *δικαίωμα*, όπως αυτά προσλαμβάνονται από την Ορθόδοξη (Εκκλησιαστική) Συνείδηση.

Η προσπάθεια εξεύρεσης ορισμών βέβαια, ενέχει πάντα τον κίνδυνο να οδηγηθούμε σε μια ατέρμονη αναζήτηση στον ωκεανό των αντικρουόμενων απόψεων των φιλοσόφων, των θεολόγων, των νομικών, αλλά και των εκπροσώπων άλλων επιστημονικών πεδίων που άπτονται των ανωτέρω εννοιών και φιλοδοξούν να προβάλλουν τις οικείες θεωρήσεις ως τις πλέον ακριβείς και ρεαλιστικές. Ωστόσο είναι μία διαδικασία αναπόφευκτη η οποία βέβαια πάντοτε θα υπόκειται σε κριτική με σκοπό την βελτίωση και την αποσαφήνιση.

[1] Μάικλ Ιγκνάτιεφ, *Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρία*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2004, σ. 71 και Αναστάσιος, Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας, *Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2000, σ. 70

[2] Π. Δ. Δαγτόγλου, *Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σ. 4

[3] Παναγιώτη Νέλλα, «Η μητέρα του Θεού και ο θεοκεντρικός ανθρωπισμός», *Σύναξη* 59 (1996), σ.7

[4] Μάικλ Ιγκνάτιεφ, *ό.π.*, σ.100

[5] Elie Wiesel, “A Tribute of Human Rights”, στο *The Universal Declaration of Human Rights: Fifty Years and Beyond*, επιμέλεια Υ. Danieli κ.ά. (Amityville, New York, Baywood, 1999), σ. 3.

[6] Kofi A. Annan, Πρόλογος στο Υ. Danieli κ.ά. *The Universal Declaration of Human Right*, σ. 5.

[7] Nadine Gordimer, “Reflections by Nobel Laureates”, στο Υ. Danieli κ.ά. *The Universal Declaration of Human Right*, σ. vii.

[8] Μάικλ Ιγκνάτιεφ, *ό.π.*, σ.100